Rusya’yla Tekrar Komşu Olmak

Doç.Dr. Murteza HASANOĞLU

Türkiye’nin sınır ihlali yaptığı gerekçesiyle Rus savaş uçağını düşürmesi sonrasında meydana gelen gelişmeler, krizin ne yöne gideceği, bu olayın nelere sebep olabileceği gibi soruları kamuoyunun birinci gündemine oturtmuş bulunuyor. Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkilerin oturduğu zemini irdelemek bugünü ve geleceği anlamaya yardımcı olabilir.

Rusya, Sovyetler Birliği gibi bir süper gücün kalıntıları arasından yükselen ve dünyanın diğer devletlerine benzemeyen kendine has özellikleri bulunan önemli ve yalnız bir ülkedir. Rusya’yı güçlü kılan özelliklerinden biri Kızıl Ordu’dan arta kalan askeri gücüdür. Bunun başında nükleer silahlarının ve stratejik intikal ve operasyon yapabilme kabiliyetinin geldiği söylenebilir. Rusya’nın tepkisiz kaldığı meselelerde bu özelliklerinin bir önemi görülmezken, Suriye’de olduğu gibi meselenin içine aktif olarak girdiğinde dengeleri değiştirebilme yeteneğinin olduğu görülmektedir. Diğer yandan Rusya’nın yalnız bir ülke olması, kendini bağlayan veya karar süreçlerini kontrol eden bir ittifakı ve onun mekanizmaları olmaması nedeniyle verdiği kararları ve yaptıkları beklenmedik biçimde gelişebiliyor. Devletin karar mekanizmalarının da oldukça hiyerarşik biçimde dar bir üst yönetime bağlı olması sürpriz ve radikal eylemlerin hayata geçmesine imkân veriyor. Kırım’ın ilhakı meselesi buna güzel bir örnek. Bu yönetim uygulamasının Rusya için kolay kazançlar kadar kolay kayıplara da yol açma potansiyeli vardır. Zira Rusya, Ukrayna politikası sebebiyle Avrupa’dan belirli ölçüde tecrit edilmiştir.

Rusya’nın dikkate alınması gereken ve dünya ekonomik dengeleri üzerinde etkisi olan özelliği, sahip olduğu ve doğrudan kontrolü altında olan enerji kaynaklarıdır. Rusya, Avrupa’yı ve Türkiye’yi kendine olan enerji bağımlılığı ile kontrol etmektedir. Bu bağımlılık ilişkisi, kaynak sağlayanı bağımlı olana karşı güçlü kılmaktadır. Mevcut düzen bu şekilde kurulmuştur ve münferit olaylarla bu düzenin kısa sürede değişmesi beklenmemelidir. Örneğin Avrupa’nın ve Türkiye’nin Rusya’nın sağladığı doğalgaza alternatif bir gaz veya enerji tedarik sisteminin gelişmesini en başta Rusya istemeyecektir.

Rusya’nın Suriye seferinin, yukarıda belirttiğimiz üzere devletin karar mekanizmalarının yapısı nedeniyle en üst seviyeden müdahalelerle yönetildiği düşünülebilir. Dolayısıyla elde edilen sonuçlarda üst yönetimin performansını göstermektedir. Eğer düşürülen uçak talimat veya destek almadan sınır ihlali yapmış olsaydı büyük ihtimalle pilotlar suçlanabilirdi. Büyük olasılıkla Rusya yönetimi Türk sınırını ciddi bir sınırlama olarak görmemiş ve gerektiği durumlarda ihlal edilmesi konusunda serbesti ya da talimat vermiş olabilir. Kamuoyu olan bitenin hesabını üst yönetime çıkaracağından şimdi herkes karşı tarafı suçlamaktadır. Yetkili kişiler ne olup bittiğini detaylı olarak bilmektedir. Zira kimse ortak bir inceleme ve soruşturma yapmak istememektedir. Nihayetinde bir savaş uçağının düşürülmesi güçlü bir ülke olmak iddiasında bulunan

bir ülke ve kamuoyu için ciddi bir travma sayılabilir. Kamuoyunun bu travmayı atlatması için kısa bir dönem Rusya tarafından krizin canlı tutulması ve yönetimin uyguladığı ticari cezaların kamuoyunca tatmin edici bulunması halinde sonlandırılması beklenebilir. Ticari bazı alanlarda etkiler uzun olabilir ancak bu krizin enerji bağımlılıklarında değişiklik yaratması beklenmemelidir.

Türkiye müdahil olmaya çalıştığı Suriye İç Savaşından Rusya'nın meseleye müdahil olması ile yavaş yavaş uzaklaştırılmaya başlanmıştır. Uçak krizi bu gerginliği en üst seviyeye çıkarmıştır. Bu durum Türk kamuoyunun istemeyeceği bazı gelişmelerin olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca Ortadoğu'da Rusya'nın 1990'larda bıraktığı hayaletinin tekrar hayat bulmaya başladığı söylenebilir. Bunu da önemli ölçüde Türkiye'nin karşısında yer alarak yapmaktadır. Rusya'nın Suriye'deki müdahalesinden başka Irak merkezi yönetimi de Türkiye'nin Musul'daki askerlerini çekmesini Rusya'dan askeri destek isteyerek yapmayı planlamaktadır. Özetle Türkiye güneyinde komşuları üzerinde istediği etkileri sağlayamamış ve yakın gelecekte de sağlayamayacak görünmektedir.